

TISZTÁS

Az Erdélyt Járók Közhasznú Egyesület folyóirata

Őrtűz Debrecenben, 2020

A korábbi években volt, hogy Székelyföldre hívtunk őrtűzet gyűjteni; volt, hogy a Nagyerdőn található Székelyek Parkjába invitáltuk meg az érdeklődőket, a tősgyökeres debreceniek által szervezett szimpátia megmozdulásra. Az idei évben a Hatvan utcai unitárius templomba és annak

udvarára vártuk az unitáriusokat és mindenkit, aki a székelyek ügyét fontosnak tartja – tettük mindezt a Székely Nemzeti Tanács 2020. október 11-én kelt felhívására, melyben a nagyvilág, keresztény, magyar gyülekezeteit arra kérték, hogy október utolsó vasárnapján közösen imádkozza-

nak a székely szabadságért, Székelyföld területi önrendelkezésének minél előbbi megvalósulásáért. Az ünnepség délután négy órakor Csíki András és a Művészi Zene Kör, valamint Lovas Bálint „Téged örököltelek” című előadásával kezdődött, melyet a legnagyobb közössé-

gi oldalon élőben is követhettek az érdeklődők, majd öt órakor meggyújtottuk a magunk őrtűzét, melyet körbe állva meghallgattuk a Székely Nemzeti Tanács kiáltványát, a papi áldást és elénekeltük a székely himnuszot.

Moraru Norbert P.

Világhírű nyughelyeink: a HÁZSONGÁRD

A cím mindent elárul: Kolozsvárra utazunk. Széchenyi: „Kolozsvárt öt felekezet van, s csak egy temető. Ha a vallás a legnagyobb szellem gyümölcse, s a vallásosságnak a türelem, a legmagasabb hazája – akkor bizonyára, sohasem láttam figyelemre méltóbb helyet.”

A város nevével először 1213-ban, oklevélben találkozunk. Itt található a nemzeti Panteonunk: elnevezésével kapcsolatban számos találgatás, elképzelés kering közszájon – számunkra ez a város: „Kincses Kolozsvár”. 1848. május 30-án, itt hangzott el: „Uniót Erdéllyel!” A XIII. századtól négy sarokbástyás kővár igyekszik biztonságot nyújtani a „bentlakóknak”. A bástyák, kaputornyok védelmezését a különböző céhek vállalták.

Házsongárd: ebben a „szellem-várban”; amely – egyben – a csend és áhítat birodalma, együtt lakik: béke, nyugalom (ha éppen: nem semmisítenek meg magyar sírokat!), fájdalom, emlék, érték, értelem, küzdelem, bizakodás, remény, siker, jóság, szeretet, szerelem; hírnév.

Különös hatás-élményben részesül az, aki a Halottak napján esedékes „világításra” ellátogat, ugyanis – a megannyi gyertyaláng-misztériumban: minden „életre kell” – múltbeli emlék; felidéződik egy-egy kedves arc... egy feledhetetlen pillanat. A Házsongárdban, számos olyan halhatatlan alussza örök álmát, aki – úgymond – „letett valamit az asztalra” – felismerték, hogy hivatásuk van a földi életben és: akképpen éltek, vállaltak, cselekedtek.

A temető – tulajdonképpen használatba vételét az 1585-1586-os pestisjárvány tette sürgőssé. Sajnálatos módon, hirtelen növelte meg a nyugalomba helyezettnek számát az I. és a II. világháború.

A temető első két évszázadának alapvető sírköftípusai: ereszes hasábkő és koporsó alakú tumba. (sírra helyezett szarkofágszerű emlékkő). A XVIII. századtól megjelentek a barokkos-díszes motívumok. A főnemeselek sírjait, kis körülhatárolt kertecskékben találjuk; illetve címeres kripták létesültek – a tehetősebbek részére. Az 1870-es évektől az eklekticizmus hódított teret. Az 1960-as évektől: egyre nehezebbé vált – a 33 hektár terjedelmű köztemető műemlékjellegének biztosítása. Az eltüntetett, értékes kövek helyét – ízléstelen betonépítmények foglalták el.

Nemzeti érték helyünk: neves erdélyi írók, művészek, pedagógusok, nyelvészek, filozófusok, papok, teológusok, püspökök, természettudósok, közéleti személyiségek „örökös birodalma”.

Apáczai Csere János (1625-1659) – kora legnagyobb pedagógusa; az erdélyi történelem és kultúra egyik legjelesebb képviselője: Magyar Enciklopédiáját 1655-ben nyomtatták ki.

Gr. Bánffy Miklós (1874-1950) – országgyűlési képviselő; Kolozs megye főispánja; a Nemzeti Színház, majd az Operaház igazgatója.

Berde Áron (1819-1892) – a szerzője az első meteorológia-klimatológia szakkönyvnek: Légtüneménytan, s a két magyarhon éghajlatviszonyai s ezek befolyása a növényekre és állatokra. (1847) Rektori székfoglalójában így vallott: „Uraim! Egy új egyetem megalapítása áll előttünk. Önök tudják, hogy az egyetemet nem a néma falak, hanem a tanárok szellemi ereje alapítja meg jó hírnévben, áldásos működésben.”

Bölöni Farkas Sándor (1795-1842) : „Utáltam minden privilégiumot... utáltam az arisztokrácia cudar gög-jét... Hazám nyelvéért éltem-haltam... elszórtam a külföldről hozott minden szabad intézetek magvait.” Híresek levelezései és emlékiratai.

Brassai Sámuel (1800-1897) – Torockószentgyörgyön született tudós, kora csaknem minden tudomány-ágát művelte, s bevallása szerint autodidakta volt: „Nem arra vagyok én büszke, kedves öcsém, hogy sokat tudok, hanem hogy amit tudok, magam erejéből szereztem meg. Az abc-től a felső matézisig mindent a magam eszem után sajátítottam el.” Élete folyamán igyekezett a tudományokat hozzáférhetővé tenni az ifjúság számára. Bevezette a tanrendbe a reál- és természettudományos tárgyakat. Intézkedéseket hozott az oktatás és a kutatás kapcsolatának erősítése érdekében. Nevéhez fűződik az első magyar néplap, a Vasárnapi Újság megindítása és szerkesztése. Ezzel a lappal, egész Erdély szellemi felemelkedésén munkálkodott. 1851-ben Pesten szerkesztette a Fiatalság barátja című folyóiratot.

Mikó Imre így vall: „Pedig illik tudni, hogy ki nyugszik az emlékmű alatt: Nem egy ember, hanem egy század – A tizenkilencedik század.”

Dsida Jenő (1907-1938): „Megtettem mindent, amit megtehettem. / Kinek tartoztam, mindent megfizettem./ Elengedtem mindenki tartozását. / Felejtse el, arcom múltó földi mását.”

Kós Károly (1883-1977) minden területen kitűnőt alkotva – erdélyi polihisztorrá – nőtte ki magát. A népi építkezésből vett stílusát hűen tükrözik a keze alól kikerült épületek. Ő volt a Szépművészeti Céh alapítója; az Erdélyi Helikon és a Kalotaszeg szerkesztője.

Székely Szabadság Napja
Debrecen
2020. október 25.

„...beszélhetünk bármennyit múltunkról, emlékezhetünk hetente a szabadságról, de ha elhanyagoljuk Istent, ha nem ápoljuk vele a jó, gyermek-atya kapcsolatot, ha megfélelkezünk nemzetünk részeinek szabadságáról, akkor igazából nem vagyunk részesei a szabadságnak. Egyszerű oknál fogva, mert ahol az Úr Lelke, ott a szabadság”

**Pap Gy. László
Unitárius lelkész**

Hites, igaz FORRADALOM volt” - Tamási Áron

1956. november 1-én – többek közt – a Magyarországot körülvevő államok beleegeztek abba, hogy a Szovjetunió (CCCP) elkövessen, hazánk lerohanásával, az emberiség elleni elévülhetetlen büntettet. Az aljas belső ellenség, a nemzeti érzelműket, a hazáért kiállókat nem csak elárulta, hanem megfenyegette: „Mától kezdve lövünk!”

Erdélyben – sajátos helyzete miatt – nem következhetett be igazi – mindent átfogó forradalmi megmozdulás. A megtorlás – viszont – a legkegyetlenebb volt. 1956. október 24-én a román Központi Vezetőség – miután Budapestről hazaérkezett – szigorú intézkedések bevetéséről döntött. Úgynevezett „védelmi erőket” helyeztek készenlétbe, mert szerintük: „Erdély veszélyben van!”

Az, hogy mi is történt 1956 ősze után Erdélyben – sajnálatos módon – alig ismert. A román kommunista államhatalom úgy döntött, hogy a magyarság ellehetetlenítését, felszámolását tekinti fő céljának. Emiatt sem fejlődhetett ki egy összehangolt és tömegeket megmozgató ellenzé-

ki kezdeményezés.

A forradalom kitörését követő napokban, négy baróti fiatal akart részt venni a magyar szabadságharcban, de miután átszöktek a határon – a magyar hatóságok letartóztatták őket.

Brassóban, tizedik osztályos diákok megalapították az EMISZ-t (Erdélyi Magyarok Ifjúsági Szervezete) – a forradalmi eszmék és a székelysors további éltetése végett. 79 fiatalot ítétek nehéz börtönre, kényszermunkára.

Az úgynevezett „érmihályfalvi csoport” pere kivégzésekkel zárult.

Az egyetlen, jelentősnek mondható felbuzdulást: a temesvári egyetemisták nagygyűlése jelentette október 31-én. Ennek, viszont, semmilyen etnikai színezete nem volt. A román közvélemény, azonban, minden magyar érdekeltségű szervezkedést nagy gyanakvással és ellenségesen fogadott.

A Szoboszlai Aladár-féle szervezkedésből országos szintű összeesküvést vészjeleztek. A mozgalmat – számos beépített ügynök segítségével – halálra ítélték 1958-ban. Ezzel is egyre fokozódott az általános megfélemlítés.

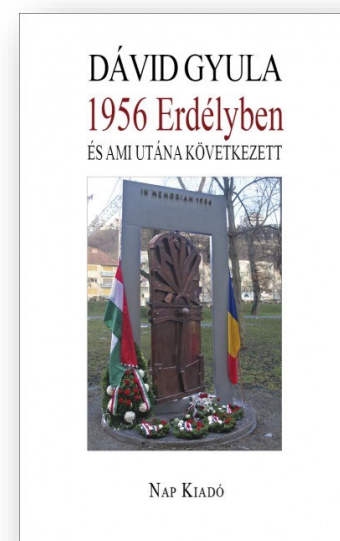
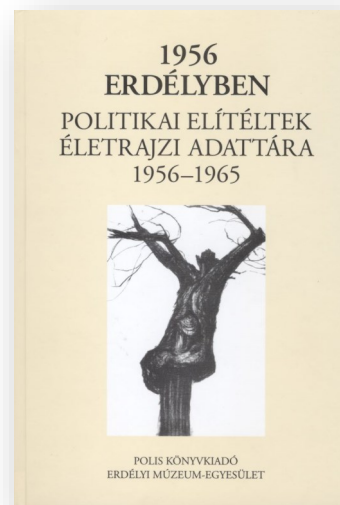
A Budapestről,

november 4-e előtt visszatért román küldöttség, azzal a vészjósló híreszteléssel érkezett – miszerint: román érdekeket súlyosan érintő folyamatok indultak el, amit mihamarabb el kell fojtani. November 2-án Hruscsovnak román katonai „segítséget” ajánlottak fel. November 23-án megegyeztek abban, hogy Nagy Imrét Romániába szállíthatják.

A román kormány nemcsak ajánlatot tett katonai segítségre, hanem az aradi várból harci járművek dübörögtek ki hazánk irányába. A magyar forradalom vérbefojtásakor – ők is ott akartak „bábáskodni” Budapesten.

A Groza - kormány idején az MNSZ közvetítésével (Magyar Népi Szövetség) kellett végrehajtani a bukaresti kormány és a kommunista párt előírásait.

1952-ben Moszkvából importált modell értelmében – miszerint: ahol egy adott népesség többségben van – ki kell alakítani egy úgynevezett nemzetiségi területet: kieszelték a Magyar Autonóm Tartomány létrehozását. Ez, arra volt jó, hogy elfelejtse az autonómia kérdését és biztosítsa a román kormány helyi hatal-

mát.

Az első moszkvai javaslat szerint: Kolozsvár központhoz csaknem Erdély fele tartozott volna. A második – egy Székelyföldet alakított volna ki székely székekből és a felső Marosmentét átölelő területekből. (Ez utóbbi valósult meg – természetesen – román módra. Otthon voltunk, de idegenben!)

1956-ig nem mertek nyíltan változtatni. 1958-tól egyre fokozódott az úgynevezett másként gondolkodók és azok képviselőinek zaklatása, üldöztetése. A román, kommunista nemzetépítési folyamat egyneműsítette a társadalmat: a kisközösségek párhuzamos elszorításával. Cél: a magyar oktatási rendszer szétzúzása és a magyar kultúra elszigetelése.

Az 1959. februárjában történt Bolyai Tudományegyetem felszámolásáért Szabédi László, költő; és Csendes Zoltán prorektor öngyilkossággal tiltakozott. Hivatalosan és hisztérikus módon terjesztették, hogy a magyarok – veszélyes magyar értelmiségiekkel – Erdély „elrablására” készülnek a szeparatizmus fészkeként kikiáltott egyetemen. Tehát: a meglévő magyar elitet ki kellett szorítani a társadalmi és politikai pozíciókból. Az embertelen

üldözés, majd a megtorlás a romániai magyarság ellehetetlenítését szolgálta a kommunista államhatalom részéről.

Politikai és nemzetpolitikai okokból kellett „megmutatni”, hogy a román hatalom sokkal brutálisabban jár el, mint a magyar. Recsket nem lehetett (!) összehasonlítani Szamosújvárral, a Duna-deltával, Jilava-val (Zsilává). Évente – átlagosan – 100 ezer embert fosztottak meg szabadságától. Csaknem ugyanannyi letartóztatás volt politikai okokból, mint Magyarországon.

1957 és 1959 között több, mint 10 ezer koncepciót perzajlott. 1956 novemberében és 1962 végéig több mint, 30 ezer személyt tartóztattak le.

Székelyföldön, több, mint 2500 áldozata volt a túlkapásoknak: százával, ezrével tűntek el személyek. Ceausescu (aki csak a vadászat kedvéért járt Székelyföldön) idején nyíltan terjesztették, hogy a magyarok nemzetbiztonsági kockázati tényezőként jelentenek. 1956-ba kapaszkodva azt is „megoldották”, hogyan lehet mesterségesen létrehozni román többséget.

Különös kegyetlenség sújtotta a magyar egyházakat is.

A folyamatossá tett

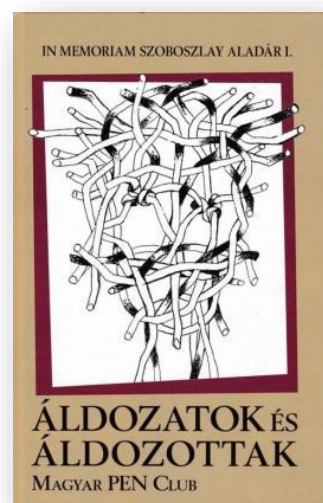
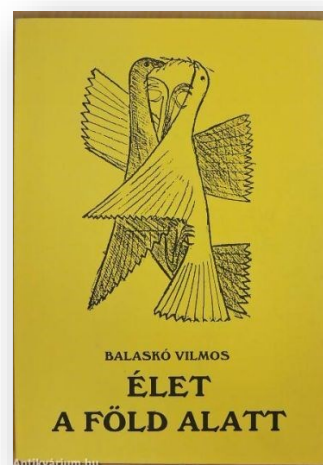
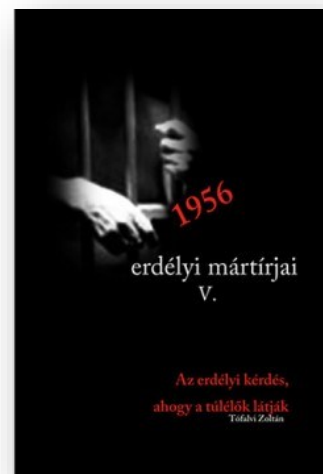
„megyésítésekkel”

1965-1968 között (de még napjainkban is! – a Gyimesekben) a magyar nemzet egységét próbálják szétszórni, megnyirbálni.

Nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy az akkori új magyar kommunista vezetőséget – 1958-ban – végigvezették Románián – bemutatva, hogy ők voltak azok, akiknek köszönhető, hogy Erdély megmenekült a visszacsatolástól. Ott elkövetődött még egy aljas árulás: képesek voltak a helyszínen „hivatalosan” lemondani a magyarságról – egyenesen a hóhérok kezébe juttatva őket.

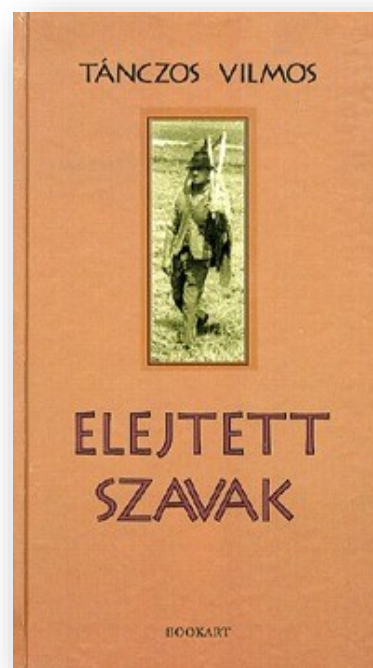
Megdöbbenő, hogy napjainkban is vannak olyanok, akik ezt megtennék!

Hutzler Vilmos,
Debrecen

Tánczos Vilmos: Elejtett szavak

Micsoda szavak és milyen történetek! A Bookart kiadó gondozásában megjelent gyönyörű könyv egy egyedülálló vállalkozás – mondjam azt, hogy próbatétel – lenyomata: a fiú megpróbálja megfejtetni az apa, s ezen keresztül egy átalakulóban lévő, sok szempontból megváltozott, közösség világához való viszonyulásának – hol könnyebb, hol nehezebb – rejtvényeit. A szerző nagyon közel viszi az Olvasót ezekhez a feladványokhoz, s mi is ott ülünk Csíkban a családi asztalnál, tervezve a holnapi búzavetést...

Hajdú-Farkas Zoltán: Csonkamagyar 1919

Láng Gusztávnak az alább található részben idézett konklúziója nehezen vitatható, mint az is, hogy a Bookart Kiadó gondozásában megjelent könyv minden tekintetben vonzó: gyönyörű kivitelezés és örvényként magával ragadó szöveg. Csonkulásunk kritikus időszaka...

-CSA-

“Szolnokon voltam előadást tartani az erdélyi irodalomról, különös tekintettel a transzilvanizmusra. (Történt ez még a Kádár-korszakban, de annak csendes morzsolódása idején.) Előadásom befejeztével kérdéseket is kaptam a közönségtől. Egyik kérdező – egy éltebb hölgy – arra várt (mert magától nem talált) választ, hogy miért kell neki(k) megismerni ezt az irodalmat és általában az erdélyi magyarok műveltségét, mikor azok (ti. az erdélyi magyarok) egy másik országban élnek, oda tartoznak, nem hozzánk. Türelmesen elmagyaráztam, hogy amikor a történelmi Magyarországot feldarabolták, csaknem másfél millió magyar került Erdélyben kisebbségi sorba, s abban él máig. Ami velük történt, az nem egy magyar népcsoport magánügye, hanem a magyarországi magyarokra is kihatással van; az ő történetük a magyar nemzeti történelem része. Aki ezt nem látja be, és nem tudja róla, amit tudnia szerintem illik, annak a magyarságtudata – és ennek megfelelően saját identitástudata – hiányos. Mivel ezt a „hiányosságot” – folytattam – országosan érezhetőnek vélem, elmondhatom, hogy „Csonka-Magyarországon csonkamagyarok” élnek.” Láng Gusztáv

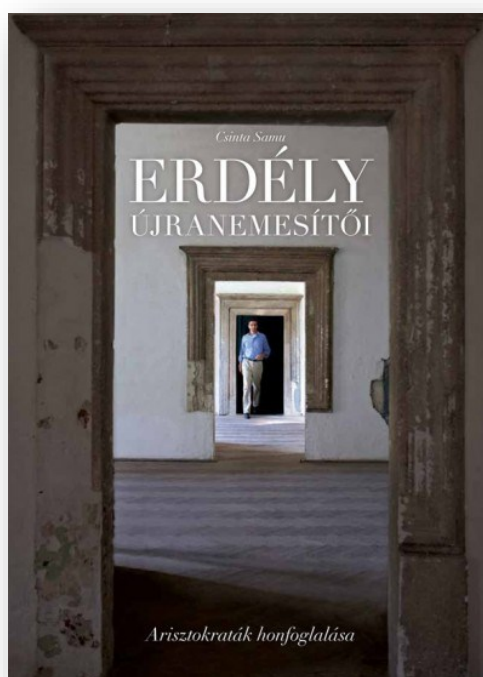

A könyveket keresd a debreceni PARTIUM HÁZBAN!

Csinta Samu: Erdély újranevesítői I.-II.

Milyen fantasztikus érzés lehet, mikor a gyermekek, unokák, unokaöcsők belépnek egy visszaszolgáltatott kastély, kúria, udvarház kapuján és benne találják magukat abban a mesében, amit – jó esetben – a nagyszüleiktől, rokonaiktól – rossz esetben – csak a történelemkönyvből, így-úgy dugdosott dokumentumokból, szóbeszéd-ből próbáltak összerakni. S akkor kezdődik a részletek felfejtése, a mozaikok helyére illesztése és az újabb harcállások felvétele. Nagyszerű, ámulatba ejtő történetek és kacskaringós sorsok Csinta Samu tolmácsolásában.

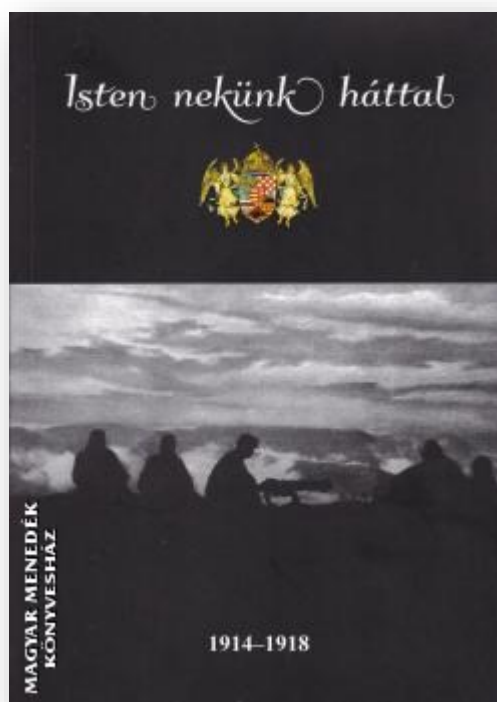
- CSA -

Vetési Tamás Csaba: Isten nekünk háttal

Nagyon szép kivitelezésű könyv, nagyszerű olvasmányélmény! Az embertelen háború, emberi viszonyai elevenednek meg, sokszor humorosan, sokszor keményen, de végig valami jóleső egyensúlyt érez az ember, még akkor is ha Isten hátat fordított...de az ember, az apa, a férj, a barát, a katona ott a frontvonalban, ott a lövészárkokban, ott a történelem darálójában várja, hogy feléje forduljon, mert meg kell fordulnia. Előbb vagy utóbb, meg kell fordulnia.

-CSA -

Kőváry László (1819-1907) – Erdély nagy történetírója. Erdély, első rendszeres oknyomozó-összefoglaló történetét állította össze 1859-ben.

Kriza János (1811-1875) unitárius pap; teológiai tanár; püspök. Az eddig legjelentősebb népköltés gyűjtőnk; 1863-ban felbecsülhetetlen értékű gyűjtést adott népének kezébe. Vadrózsák címen világhírvé tette a székely népballadákincset.

Gr. Mikó Imre (1805-1876) volt az erdélyi tudományos és gazdasági élet felfedezője; számos híresség eszméinek terjesztője. Ő alapította az Erdélyi Múzeum Egyesületet; az Erdélyi Gazdasági Egyletet; a kolozsvári Tudományegyetemet.

Misztófalusi Kiss Miklós (1650-1702) A magyar nyomdászat legnagyobb mestere – betűvetést és könyvnyomtatást tanult.

Reményik Sándor (1890-1941) A XX. század kiemelkedő magyar költője. 1921-ben a Pásztortűz című irodalmi folyóirat szerkesztője. Az egyik híres verseskötete: Atlantisz harangoz (1925).

Szabó T. Attila (1906-1987) Nyelvész, nyelvtörténész, egyetemi tanár. A legnagyobb tudományos munkája a sokkötetes Nyelvtörténeti Szótár, amely 500 év erdélyi levéltári anyagát öleli fel.

Szádeczky-Kardoss Gyula (1860-1935) Foglalkozott a Bihar hegység geológiájával, a Kalota-havas (Vigyázó) eruptívumával, az Erdélyi-medence harmadidőszaki rétegei közé települt dácittufákkal, ezek korának és eredetének a meghatározásával – ezenkívül, Kolozsvár környékének geológiáját is tanulmányozta. Kortársai így tisztelték: „Az igazságon kívül nem ismert más értéket.”

Szenczi-Molnár Albert (1574-1634) – kora legnagyobb humanistája volt.

Szilágyi Domokos (1938-1976) A II. világháború utáni évek tehetséges költője. 1968-ban: Kortársunk Arany János esszé-kötete jelent meg.

Dr. Szőnyi Béla (1912-1971) 1958-ban jelent meg, a rendkívül jól dokumentált könyve a: Borszék földrajza.

Dr. Xantus János (1917-1982) Természettudós; egyetemi tanár; kiváló és megrögzött szak- és népszerű ismeretterjesztő író.

A magyarság számára ugyancsak nagy jelentőséggel bírnak még: Gy. Szabó Béla (1905-1985) – grafikus, festőművész; Imreh Lajos (1888-1974) – református teológiai tanár, pedagógiai író; báró Jósika Miklós (1794-1865) – regényíró; Pákey Lajos (1853-1921) – műépítész; Szentimrei Jenő (1891-1959) – író; Tavasz Sándor (1888-1951) – református teológiai tanár, filozófus.

A magyar utókor, nagy tisztelettel és hálával: áldja Mindannyiukat! Ők voltak azok, a nagy elődök, akik figyelmeztettek, felkészítettek minket arra a most folyó harcra, hiszen: a történelmi valóság meghamisítása és a múltunk emlékeinek elpusztítása folyik Erdélyben (is)!

Kolozsvár bitortói nagyon félnek a múlttól – mert az nem az övék! – az, ellenük vall! Fényképet készíteni még ma is csak kellő körültekintéssel lehet. Az elhelyezett kegyelet-virágai: rendszeresen – órákon belül eltűnnek.

A „rohanó élet” megállításhoz vírusjárványnak kellett közbelépnie?! Napjainkban – egyre több helyről lehet hallani: „ezután minden másképpen lesz” – de, mennyire leszünk képesek a saját önpusztításunkat abbahagyni? Halál, hol a te fullánkod? Megtaláljuk-e azt az ellenszert, hogy a magunk megmentése; élhető életünk megteremtése érdekében eltávolíthassuk; ártalmatlanná tehessek – azt a bizonyos fullánkot? A szándékos rombolás megállítására végett 1999-ben alakult meg a Házsongárd Alapítvány. Ennek igazgatója: Gergelyné Tőkés Erzsébet – személyesen harcol azért, hogy ne pusztuljanak a síremlékek; illetve azok – műemlékvédelem alá kerüljenek. A „hivatalos szervek” – azonban – így nyilatkoznak: „Hol van a Házsongárd... és egyáltalán, ki kíváncsi egy temetőre manapság?”

Minekünk: Reményik Sándor cselekedtető-felajánlását kell teljesítenünk:

**„Egy lángot adok, ápold, add tovább;
Csillaggal álmodik az éjszaka,
És lidércfényrel álmodik a lát,
És örök tűzzel álmodik a szívem.
Egy lángot adok, ápold, add tovább,
És gondozd híven...”**

A „Memento mori” felhívás: napjaink figyelmeztető intésévé szigorodott.

Hutzler Vilmos, Debrecen